

www.jaktlierne.no

SLUTTRAPPORT

Jakt i Lierne - prosjektet

2014 - 2019

 **JAKT I
LIERNE**

“- skape et bedre jakttilbud på smårovvilt og samtidig ivareta og øke den jaktbare bestand av hønsfugl”

JaktLierneprosjektet fra 2014 – 2019 – sluttrapport

JaktLierneprosjektet ble initiert av Fjellstyrene i Lierne høsten 2013, med bakgrunn i negativ utvikling i småviltbestander i kommunen over en lengre periode. Nasjonal fellingsstatistikk for hønsfugl i 2013 viste tilsvarende utvikling, med et historisk bunnivå. Lirype, fjellrype og hare ble derfor plassert på rødlista, i kategorien «nært truet».

En arbeidsgruppe bestående av Fjellstyrene i Lierne, Lierne kommune, private grunneiere og jegere utarbeidet prosjektplan og finansieringsplan for tiltak over en 5-årsperiode, med følgende hovedmålsetting:

Prosjekt «JaktLierne.no» skal i løpet av en 5-årsperiode innføre ordninger og gjennomføre tiltak som skal resultere i lavere tetthet av smårovvilt (i hovedsak rev og mår) i Lierne kommune, gjennom å skape et bedre jakttilbud på smårovvilt, og samtidig ivareta og øke den jaktbare bestand av hønsfugl i kommunen. Prosjektet er begrenset i tid, men tiltak og ordninger må innrettes mot å skape balanse og bærekraft i et mer langsiktig tidsperspektiv.

Høsten 2014 var prosjektstyret på plass, med representanter fra grunneiere, rettighetshavere, kommunale myndigheter og jegerinteresser. Fjellstyrene i Lierne har hatt prosjektlederansvaret og i løpet av prosjektperioden er det satt i gang og driftet en rekke tiltak. Tiltakene ble organisert i følgende 3 områder:

1. Organisering, kunnskap, formidling og jaktkultur
2. Motivere og legge til rette for mer effektiv og intensiv jakt på smårovvilt
3. Begrense menneskeskapte matkilder som kan gi «unormal» høy produksjon av smårovvilt

Summen av resultater og tilbakemeldinger viser at prosjektet har skapt et betydelig engasjement i bygda, og at det er har vært høy måloppnåelse. Prosjektledelsen vil takke alle som har bidratt til at JaktLierne ble en suksess.

Damelaget 2015 – rødviltjakt med støver og hihund.

1. Organisering, kunnskap, formidling og jaktkultur:

Hjemmeside, fellingsbørs

Det ble brukt mye ressurser i oppstarten for å få etablert en god nettside (www.jaktlierne.no). Nettsiden ble bygd opp med en kunnskapsbase for tematikken, og som informasjonskanal ut mot målgruppen. Nettløsningen ble levert av Smart-Media som bl.a. utviklet en innloggingsfunksjon for registrering av felt og fanget vilt. I tilknytning til fangstregistrering ble det etterspurt opplysninger knyttet til selve jaktutøvelsen, som etter hvert har gitt et stort datamateriale om selve jakta og fangsten (tid og sted for fellinger, innsats, redskapsbruk, åtebruk, alder og kjønn på jegere osv.).

Fellingsbørsen har vært sentral på nettsiden og har utvilsomt skapt en «konkurransesituasjon» som for mange har virket motiverende for jaktinnsatsen. Det har gitt status å ligge høyt på fellingsbørsen. Fellingsbørsen viser til enhver tid hvor mange smårovilt som er felt, fordelt på hver enkelt jeger som har registrert fangst, med rangering etter fangstresultater (poeng). Både Facebook og Instagram er brukt aktivt for å promotere nyhetsaker, jakthistorier og arrangement.

Foredrag, kunnskapsformidling:

I løpet av 5-årsperioden har arbeidsutvalget (AU) arrangert 10-12 «JaktLierne-kvelder», med ulike foredrag om jakt, fangst og friluftsliv. I hovedsak for å bygge kunnskap om jakt og forvaltning av smårovilt, men også for å inspirere til økt engasjement og jaktinnsats. Vi har hatt besøk av forskere fra Nord Universitet, Høgskolen i Innlandet og Norsk Institutt for Naturforskning (NINA), og fra «elitejegere» som Tor Ola Dehli, Rasmus Bostrøm, Jens Kvernmo og Robert Salomonsson. Også lokale jegere har delt av sin kunnskap og erfaringer på slike sammenkomster.

Midt i prosjektperioden ble det arrangert et småroviltseminar for å gjøre opp en foreløpigstatus og for eventuelt å korrigere kurs for prosjektet. Det ble laget en fyldig rapport fra seminaret: *Aktiv og fremtidsrettet forvaltning av smårovilt, 2017, Bratlandsmo, Rohde.*

Annet:

For å sikre bred forankring og engasjement i hele prosjektområdet, ble kommunen delt inn i 7 grender med hver sine grendekontakter. Grendekontaktene har bidratt med sin kompetanse og har vært avgjørende for den praktiske gjennomføringen av tiltakene. Grendekontaktene har også stått for mye av feltarbeid og datainnsamling, som eksempelvis snøsporinger og praktisk feltarbeid i forbindelse med tetthetsstudiet (Se NINA-temahefte 79).

Det er gjennomført årlige jaktarrangement med bruk av støver og hihund, med oppunder 100 deltakere og med god fordeling i alder og kjønn på deltakere. Dette har vært en viktig møteplass for kunnskapsutveksling og for å bygge relasjoner mellom jegere, i tillegg til at det har blitt felt et antall rever.

2. Motivere og legge til rette for mer effektiv og intensiv jakt på smårovilt:

JaktLiernekortet

Grunneiere og rettighetshavere har bidratt på ulike måter. Spesielt viktig har vært deres bidrag i etablering av JaktLierne-kortet, som har blitt et felles jaktkort for smårovilt i Lierne kommune. Småroviltjakta er arealkrevende og det er viktig å ha tilgang på store områder, særlig ved bruk av hund. Jaktkortsamarbeidet har utvilsomt bidratt til god fordeling av jakttrykket over hele kommunen, i tillegg til at det gir inntekter til prosjektet gjennom salg av jaktkort. Ca. 75% av all utmark i kommunen inngår nå i jaktkortordningen.

Tilrettelegging med åte.

Over 70% av alle skutte rødrever skytes på et åte. Åte er også nødvendig i forbindelse med fellefangst. Det er derfor viktig å ha tilgang til nok og bra åte. Det ble kjøpt inn 2 stk. 40 fot store frysecontainere for å kunne samle inn og oppbevare åte utover hele jaktseasonen. En ble plassert i Nordli (Lierne Tre) og en i Sørli (Liskifer). Den viktigste kilden har vært slakteavfall fra elgjakta, men også avskjær fra viltkjøttindustrien i bygda (Livilt, Lisnadder og Trevik) og trafikkdrept hjortevilt. Fjerning av slakteavfall fra elgjakta har i seg selv vært et viktig tiltak for å begrense mattilgang til småroviltet i den kritiske høst-/vinterperioden. Se NINA temahefte nr. 79 for mer informasjon om tiltaket.

Grendekontakter har organisert og driftet frysecontainere og distribuert åte til både revejakt og kråkebur. Årlig samles inn og deles tilbake ca. 3 – 4 tonn med åte.

Annet:

Prosjektet har etablert 3 offentlige jaktbuer/åtebuer for allmenn bruk, på henholdsvis Muru, Lauvsjølia og Nettet. Buene er utrustet med varme, varslingsanordninger, kamera, lys og åte. Selv om buene ble stilt gratis til rådighet har utlånsfrekvensen har vært beskjeden, men tiltaket har likevel ført til en del fellinger i områder hvor det opprinnelig har vært få fellinger.

Som tiltak for å rekruttere nye jegere ble det kjøpt inn ulike typer feller for utlån (mårfeller og grevlingbur). Fellene er i hovedsak brukt av nye jegere og har bidratt til at flere har startet opp med fellefangst.

Fjellstyrene i Lierne har innført «bonusvote» (utvidet baglimit på rype og skogsfugl) for alle som kan vise til dokumentert småroviltfangst på JaktLiernebørsen. Hovedhensikten har vært å skape fokus på betydningen av et balansert jaktuttak mellom småvilt og smårovilt. Tiltaket fikk høyeste score i spørreundersøkelsen blant jegere og grunneiere.

3. Begrense menneskeskapte matkilder som gir «unormal» høy produksjon av smårovilt:

Det viktigste tiltaket innenfor kategorien har vært å samle inn slakteavfall i fra elgjakta. Den årlige produksjon av slakteavfall utgjør mange tonn med høyenergi for småroviltet, som blir tilgjengelig i en kritisk høst-/vinterseason med ellers marginal mattilgang. Prosjektet har brukt mye tid på å motivere og overbevise elgjegere og grunneiere om at dette er et viktig tiltak for å begrense

produksjon av smårovvilt, og at det samtidig gir jegerne tilgang på åte til jakt og fangst. Responsen fra storviltjegerne har vært overraskende positiv.

Erfaringer rundt innsamling av slakteavfall fra elgjakta i årene 2015-2018 er oppsummert i en bacheloroppgave fra Nord Universitet i 2019 (BAC360 – Berg Holsing). Oversikten viser en avtagende innsats på innsamling av slakteavfall i perioden, men det er kjent at en økende andel av slakteavfallet tas ut for direkte bruk på åte, og er sånn sett gjort utilgjengelig for smårovviltet i skogen/fjellet. Materialet må bearbeides ytterligere for å kunne si noe om hvor stor effekt slakteavfallet har på smårovviltet.

Det er jobbet mot kommunale myndigheter for å få «lukket» avfallsanlegget i kommunen, slik at det ikke bidrar som matkilde til særlig kråkefugl. Det har foreløpig ikke ført til konkrete resultater, men det er på gang et arbeid med å oppgradere avfallsanlegget i kommunen.

Innsamling av slakteavfall fra elgjakta

Offentlige åtebuer til gratis bruk

Organisering av innsending til skinnauksjon

Jaktarrangement, «med støver og hihund»

FoU og egen forskningsaktivitet:

JaktiLierneprosjektet ble i utgangspunktet ikke designet som et forskningsprosjekt, men det har vært fokus på å samle data fra alle tiltak for å kontrollere og dokumentere effekter. Det har vært et selvstendig mål å frembringe ny kunnskapen om samspillet mellom smårovviltet og småviltet, og at denne kunnskapen skal være overførbart til andre områder. Pål Moa v/Nord Universitet har hatt et hovedansvar for forskningselementene i JiL-prosjektet, og vært en del av prosjektstyret.

Det tette og gode samarbeidet med Nord Universitet og NINA har gjort at vi har fått samlet og sammenstilt relevante data underveis. Parallelt med JiL-prosjektet har det pågått en rekke andre forskningsprosjekter som har vært viktig for å kunne belyse aktuelle problemstillinger. Vi har i sum et unikt materiale å analysere på, hvor mye er sammenstilt og publisert i NINA temahefte 79 (Rød-Eriksen, Moa og Eide-2020). Temaheftet finner du på www.jaktlierne.no og på www.nina.no.

Det er publisert en rekke bachelor- og masteroppgaver som bygger på data fra JiL-prosjektet.

Økonomi:

Prosjektet er gjennomført som spleiselag mellom offentlige og private aktører, med noen større hovedsponsorer som Trygve Gotaas fond, Fjellstyrene i Lierne, Lierne kommune og Statskog SF.

Innsatsen fra frivillige jegere og grunneiere har vært bærebjelken i prosjektet, med bidrag i form av egeninnsats/dugnad og med erfaringsbasert kunnskap og kompetanse.

Lokale grunneiere og rettighetshavere har bidratt med pengestøtte og ikke minst med å stille jaktrettigheter til disposisjon. Prosjektet har hatt en årlig budsjetttramme på ca. 350 000,- for å utvikle og drifte tiltak.

Inntekter:

- Tilskudd fra samarbeidspartnere.
- Frivillige støttebidrag
- Salg av jaktiLiernekortet
- Egne arrangement

Utgifter

- Innkjøp av materiell
- Drift av frysecontainere, åtebuer mv.
- Arrangement
- Premiering
- Administrasjon og ledelse

Regnskapet er bokført av Lierne kommune etter kommunale regler, noe som bidrar med momskompensasjon på investeringer. Regnskapet er revidert av kommunerevisjon. Prosjektet står etter 5 år med et overskudd på i overkant av 200 000,-, som skal bidra til sluttrapportering, oppstart av ny organisering og/eller videreføring i form av et nytt prosjekt.

Resultater:

NINA temahefte nr. 79 – om smårovvilt, rev og hønsfugl oppsummerer de mest sentrale resultater og vitenskapelige funn i Jil-prosjektet og en rekke andre forskningsprosjekter som har foregått i Lierne i omtrent samme tidsperiode. Temaheftet har blitt en innholdsrik kunnskapsbase om samspillet mellom smårovvilt og hønsfugl.

Prosjektet sin oppsummering av resultater bygger det samme vitenskapelige grunnlaget, supplert med den erfaringsbaserte kunnskapen som er ervervet av jegere, grunneiere og andre som har vært tett på prosjektet.

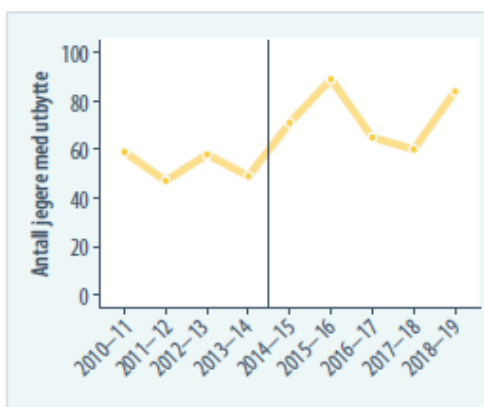
Vår hovedkonklusjon etter 5 år med Jil-tiltak er at den økte jaktinnsatsen, og tiltak for å begrense mattilgangen til smårovviltet, har ført til reduserte smårovviltbestander og mere hønsfugl å jakte på i Lierne kommune.

Tilbakemeldinger på prosjektet fra jegere og grunneier (fra spørreundersøkelsen):

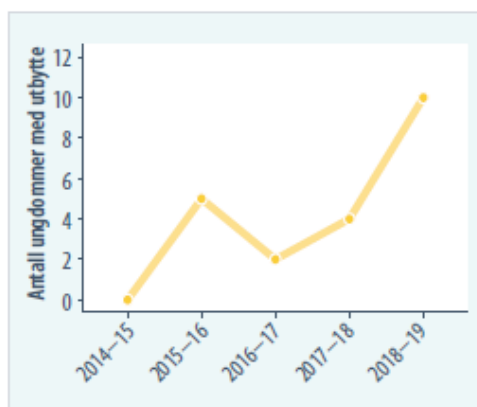
Høsten 2019 ble det gjennomført en spørreundersøkelse rettet mot jegere, grunneiere og rettighetshavere med kjennskap til prosjektet. Det var svært bra oppslutning om undersøkelsen og hovedinntrykket viser at prosjektet har høy måloppnåelse, målt mot de målsettinger som ble definert i prosjektbeskrivelsen. Av alle som har svart er:

- over 85% er svært fornøyd med organiseringen av JIL-prosjektet og med aktivitetene.
- over 70% enig i at kunnskapen om smårovviltjakt har økt som følge av prosjektet
- over 80% enig i at interessen for smårovviltjakt har økt som følge av prosjektet
- over 90% enig i at prosjektet har skapt økt engasjement rundt smårovviltjakta.
- over 80% enig i at smårovviltjakta har fått økt status som følge av prosjektet.
- over 80% enig i at det ikke har oppstått konflikter som følge av JIL-tiltakene.

JaktiLierneprosjektet har utvilsomt motivert jegere og grunneiere til å jakte og fange mer på smårovvilt. Statistikken over antall jegere med utbytte har økt med 40% i prosjektperioden, sammenlignet med årene før. Økningen blant ungdom under 20 år er enda større, jfr figurer under som er hentet fra NINA temahefter nr. 79.

Figur 8. Antall jegere med utbytte av smårovvilt i Lierne i jaktsesongen 2010/11 – 2018/19. Svart, loddrett strek indikerer oppstartsperioden for Jil-prosjektet.

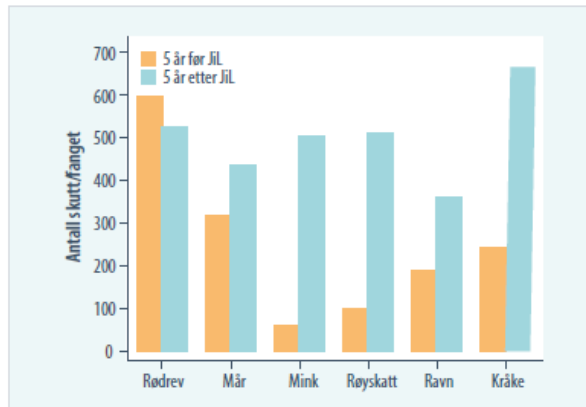

Figur 9. Antall ungdommer med utbytte av smårovvilt i Lierne i jaktsesongen 2014/15 – 2018/19.

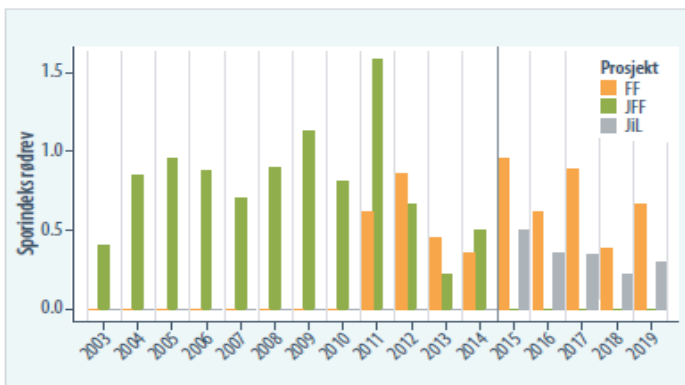
Har innsatsen ført til færre smårovilt?

All fangst, både før og under prosjektet, er dokumentert gjennom den lokale skuddpremieordningen. Tabellen nedenfor viser en markant fangstøkning gjennom prosjektperioden, for alle arter unntatt rødrev. Vi mener fangsttallene for rødrev preges av at vi ikke har hatt noe toppår for smågnagere i løpet av prosjektperioden, i motsetning til 5-årsperioden før prosjektet. Sett i forhold til faktisk forekomst av rødrev (jfr. sporinger), har rødrevuttaket vært relativt høyt også i prosjektperioden. Uttaket har trolig vært høyt nok til å holde rødrevbestanden nede på et relativt lavt nivå.

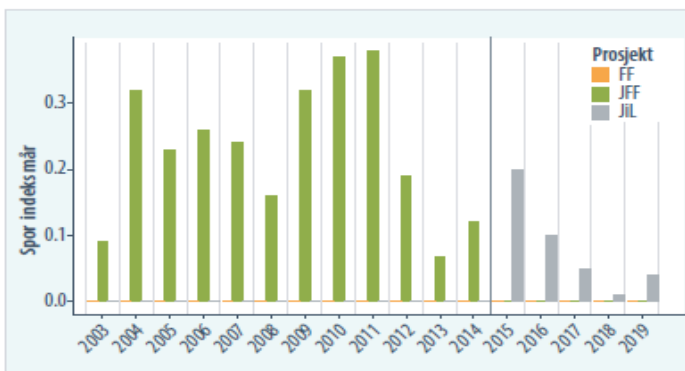
Figur 5. Antall rødrev, mår, mink, røyskatt, ravn og kråke innmeldt skutt/ i sum fem år før JIL-prosjektstart (2009/10 – 2013/14) og fem år etter (2014/15 – 2018/19).

Årlige snøsporinger (ca. 250 km pr. sesong) gjennomført av grendekontakter og andre samarbeidspartnere viser at det er gjennomsnittlig mindre rev i Lierne under prosjektperioden, sammenlignet med 5 års-perioden før prosjektet (tabell nedenfor). For mår er nedgangen særlig markant.

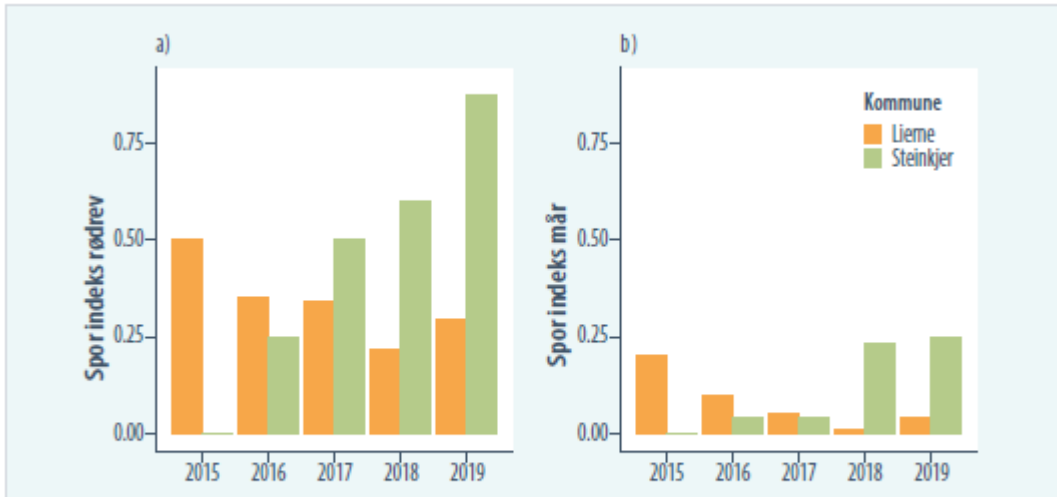

Figur 15. Sporindeks for rødrev for 2003 – 2019 fra de tre sporingsprosjektene i Lierne. Sporindekser fra Nord-Trøndelag Jeger- og fiskeforening (JFF) er gjengitt med tillatelse. Svart, loddrett strek indikerer oppstartsperioden for JIL-prosjektet.

Figur 16. Sporindeks for mår for 2003 – 2019 fra de tre sporingsprosjektene i Lierne. Merk at det ikke er funnet mårspor i fjellområdene (FF). Merk også at y-aksen på Fig. 15 og 16 er ulik, slik at de to figurene ikke er direkte sammenliknbare. Sporindekser fra Jeger- og fiskerforeninger (JFF) i Nord-Trøndelag er gjengitt med tillatelse. Svart, loddrett strek indikerer oppstartsperioden for JIL-prosjektet.

Til sammenligning viser småroviltssporinger i Steinkjer motsatt utvikling i samme periode, noe som underbygger vår oppfatning om at tiltakene i Lierne har hatt ønsket effekt.

Figur 18. Sporindeks for a) rødrev og b) mår basert på henholdsvis JIL-springene (rød) og snøsporinger i Steinkjer (grønn) i perioden 2015 – 2019.

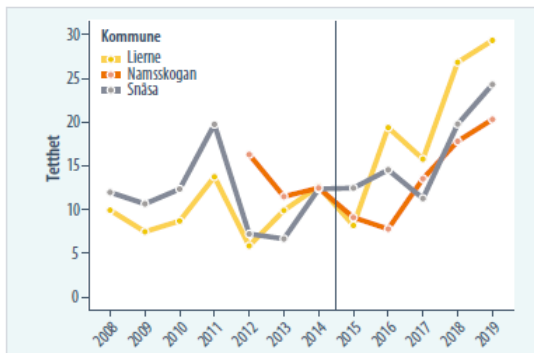
Snøsporing av rev og mår i januar og mars

Har færre smårovvilt ført til mere hønsefugl?

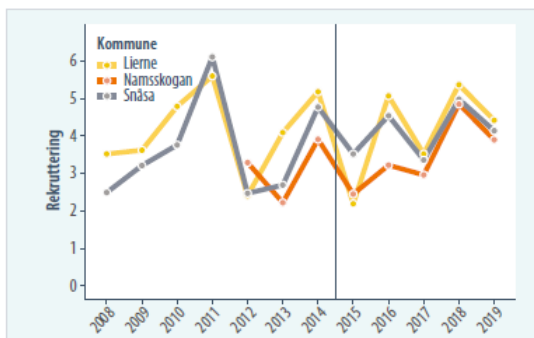
Vi har solide rypetakseringsdata og fellingsstatistikker fra statsallmenningene i Lierne å støtte oss på. For å kontrollere om utviklingen avviker fra sammenlignbare områder uten tilsvarende tiltak har vi støttet oss på takseringstall fra hhv Namsskogan og Snåsa (nabokommuner).

Statistikkene viser at estimert lirypetetthet har økt vesentlig mer i Lierne i prosjektperioden, sammenlignet med våre nabokommuner. Rypetetthet i Lierne har økt med 104% under prosjektperioden, mot en tilsvarende økning i Snåsa på 42%. Produksjon (antall kyllinger pr. voksen) har vært relativt lik i alle tre områder og jakttrykket har vært relativt statistisk. Vi mener dette er sterke indisier på at rypas overlevelse har økt, som følge av redusert predasjon.

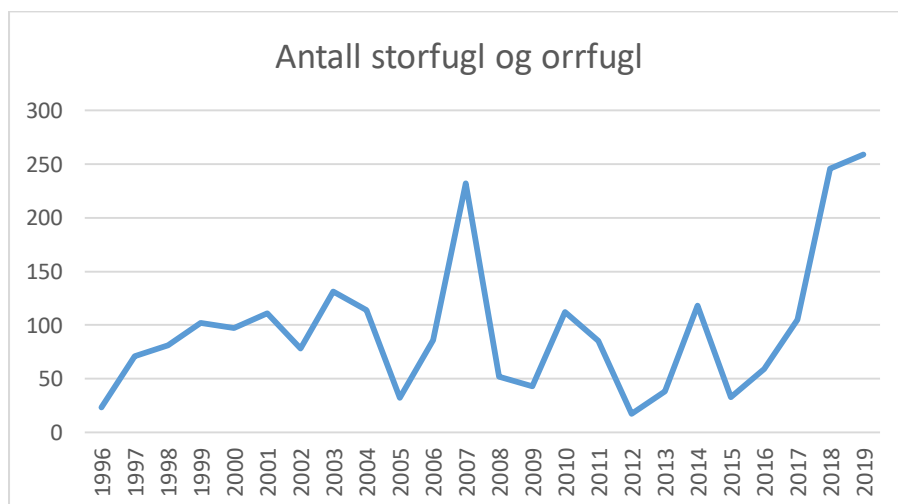
Figur 35. Estimert lirypetetthet (ryper per km²) basert på data fra de årlige linjetakseringene på statsallmenningsgrunn i Lierne, Namsskogan og Snåsa. Loddrett strek indikerer oppstartsperioden for Jil-prosjektet.

Figur 36. Estimert produksjon (antall kyllinger per voksne par) av lirype basert på data fra de årlige linjetakseringene på statsallmenningsgrunn i Lierne, Namsskogan og Snåsa. Loddrett strek indikerer oppstartsperioden for Jil-prosjektet.

Fellingsstatistikken fra regulert periode av småviltjakta på statsallmenningene viser også en markant økning i jaktuttak under prosjektperioden, med historisk høyt uttak av skogsfugl i 2018 og 2019.

Resultater oppsummert:

- Med bred forankring, god organisering og engasjerte frivillige er det mulig å øke innsats, interesse og status for småroviltjakt, vesentlig. Antall småroviltjegere med fangst har økt med omkring 40% i løpet av prosjektperioden
- Resultater og erfaringer fra prosjektet viser at det er mulig å redusere bestander av smårovilt som rev og mår, gjennom tiltak og ordinær jakt/fangst. Snøsporingsdata viser en klar nedgang for rødvov og mår i Lierne under prosjektperioden. Nedgangen er markant større i Lierne enn i våre sammenligningskommuner.
- Resultater og erfaringer fra prosjektet viser at reduksjon i småroviltbestander gir utslag i mer småvilt (hønsefugl og hare) å jakte på. Lirypetakseringer og fellingsstatistikker for statsallmenningene og kommunen viser en markant økning i hønsefuglbestander under prosjektperioden. Økningen er markant større i Lierne enn i våre sammenligningskommuner

Vegen videre:

Vi mener å ha et solid grunnlag for å si at JiL-tiltakene har hatt merkbar effekt i et kortsiktig perspektiv (5 år). Det gjenstår å se om det er mulig å oppnå samme effekt over en lengre tidshorison, særlig over en periode som inkluderer en smågnageroppgang. Vi bør kunne forvente et smågnager-/lemenår i løpet av de nærmeste 5 årene.

Fortsatt innsats er nødvendig for å opprettholde interesse og engasjement for jakt og fangst av smårovilt. Prosjektets eiere er innstilt på å videreføre tiltakene i minimum 5 nye år. Den positive responsen fra grunneiere og jegere motiverer til å videreføre og videreutvikle prosjektet.

Gjennom fase 1 er det bygd et solid grunnlag å jobbe vider med, gjennom:

- en godt innarbeidet prosjektorganisering, med et nettverk av grendekontakter med god forankring i lokalsamfunnet.
- god grunneierorganisering og motiverte/engasjerte rettighetshavere og jegere
- et kompetent feltapparat
- et tett og nært samarbeid med forskningen, på en rekke spennende prosjekter i Lierne
- et relativt godt økonomisk fundament, hvor både fjellstyrene, kommunen, grunneiere og jegere signaliserer et ønske om å bidra videre
- et unikt datagrunnlag å bygge videre på

Basisen i ny 5-års periode vil være å videreføre og videreutvikle de viktigste tiltak fra fase I, for å teste og måle den langsiktige effekten. I tillegg er det utpekt nye innsatsområder som ikke har vært mulig å prioritere i fase I:

- rutiner, rammer og retningslinjer for innsamling av slakteavfall, i samarbeid med aktuelle myndigheter
- økt jaktinnsats i fjellet – hente erfaringer fra tilsvarende prosjekt på jerv. Forsøksordning?
- jaktmetodeutvikling, rammer og retningslinjer. Forsøksordning?
- nye tiltak for rekruttering av ungdom.
- samarbeid mot tilgrensede områder/kommuner.

Forskningsrelatert:

Alle prosjektene som pågår/har pågått i regionen de siste 10-15 år gir et solid forskningsgrunnlag å bygge videre på (jfr. NINA temahefte 79):

- lengre tidsserier for et enda bedre grunnlag å vurdere effekter av reduserte smårovviltbestander
- kartlegging av rødvilt i rypefjellet (snøsporing og evt. ny tetthetspilot i fjellet)
- registrere og dokumentere langtidsvirkninger, særlig over en periode med smånageroppgang/-topp
- migrasjon: Innvandring/utvandring. Inngående analyser av DNA-materiell fra 2011 og frem til i dag
- grunnforskning på mår.

Den lokale dugnadsinnsatsen vil fortsatt utgjøre fundamentet i prosjektet, men vi vil søke et videre samarbeid med myndigheter, organisasjoner og sponsorer.

JaktiLierneprosjektet takker alle samarbeidspartnere og bidragsytere for samarbeidet så langt, og ser frem mot et videre samarbeid i fase II.

Lierne den 15.11.2020

.....
Nils Vidar Bratlandsmo, prosjektleder.

.....
Arnodd Lillemark, styreleder

.....
Arve Åness, leder AU og jegerrepresentant

.....
Sten-Arthus Sælør, grunneierrepresentant

.....
Arne Otto Sandmo, AU og webansvarlig

.....
Pål Moa, FoU-ansvarlig

.....
Andreas Leistad, Lierne kommune

.....
Lillian Bergli, jegerrepresentant

.....
Tormod Solstad Bruce, ungdomsansvarlig

.....
Kåre Totland, grunneierrepresentant

Noen referanser og kilder:

- <https://www.jaktilierne.no>
- [NINA temahefte nr. 79 \(Rød-Eriksen, Moa, Eide\) 2020. Rapport fra smårovvilt-prosjektet «JaktiLierne» 2014/2015 – 2018/19.](#) Se egen Litteraturliste i denne rapporten.
- [Seminarrapport om aktiv og fremtidsrettet forvaltning av smårovvilt, 2017](#), Bratlandsmo, Rohde.
- www.jaktilierne.no/film